

Neologia verbal i tendències del canvi lingüístic

Mercè Lorente Casafont

Institut de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra

merce.lorente@upf.edu

Resum

Tot i que la creació de nous verbs és reduïda al costat de la de substantius i adjectius, la neologia verbal documentada per l'Observatori de Neologia de la Universitat Pompeu Fabra ens permet detectar tendències en els processos de formació, ja que els nous verbs segueixen només alguns dels processos morfològics disponibles, i reconsiderar la noció mateixa de neologicitat, per tal com els parlants poden concebre més o menys neològics aquests verbs d'acord amb la predictibilitat gramatical. En la revisió de les dades sobre neologia verbal de l'Observatori de Neologia, comprovem la productivitat de certs processos de formació, distingim la neologia verbal predictable d'altres casos d'innovació lèxica i correlacionem les tendències neològiques principals amb principis del canvi lingüístic.

Paraules clau: neologia, canvi lingüístic, verb, morfologia, semàntica, productivitat, disponibilitat

Title: *Verbal neology and trends of linguistic change*

Abstract

Creation of new verbs is smaller than production of new nouns and adjectives. Even so, documented data by the Observatory of Neology at the Pompeu Fabra University allows us to detect trends in the lexical formation processes, because new verbs follow only some of the available morphological rules. Besides, concept of neologicity can be reformulated in terms of predictability of grammar, since speakers considered that lexical units are more or less new, depending on whether the formation process is more or less predictable. With our analysis of verbal neologisms, we can check the productivity of certain lexical formation processes; we can distinguish the predictable verbal neologisms from other lexical innovations; and we can make correlations between some trends of neology and some principles of language change.

Keywords: neologisms, linguistic change, verb, morphology, semantics, productivity, availability

1. Introducció

En treballs recents s'analitzen neologismes verbals de la llengua catalana procedents de l'Observatori de Neologia de la Universitat Pompeu Fabra; es tracta d'estudis primerencs pel que fa al detall de l'anàlisi dins d'una determinada categoria lèxica. Tot i que la creació de verbs és reduïda al costat de la de substantius i adjectius, les dades recollides són prou interessants tant pel que fa a la consideració de la noció de neologicitat com pel que fa a la detecció de tendències marcades en la seva formació. S'hi pot observar que els nous verbs segueixen només alguns dels processos morfològics disponibles, i també que varien entre si perquè els parlants els poden percebre més o menys neològics segons si són més o menys predictibles d'acord amb la gramàtica (Lorente 2013). En aquesta línia, els neologismes sintàctics són considerats simplement com a alternances sintàctiques predictibles, que no poden arribar a ser etiquetades com a veritables neologismes lèxics (Ginebra 2015).

Els objectius que ens proposem en aquest treball són els següents:

- Actualitzar les dades disponibles sobre neologia verbal en llengua catalana, amb els resultats de l'Observatori de Neologia (IULATERM) i la xarxa NEOXOC, dels darrers cinc anys, des de l'1 de gener de 2010 al 31 de setembre de 2014.
- Detectar els patrons més productius de la neologia verbal.
- Comprovar quins tipus d'unitats neològiques verbals són més predictibles i relacionar-ho amb la "neologicitat", com a concepte gradual de la percepció dels parlants.
- Apuntar quines tendències identificades es corresponen amb principis del canvi lingüístic.

L'anàlisi de les dades documentades per l'Observatori ens permet detectar tendències comunes en processos de formació diferents, des de l'adopció de manlleus, la prefixació, la sufixació, la conversió fins a la neologia semàntica. Tenim en compte variables com l'agentivitat dels predicats, l'eventualitat de les bases, la gramaticalització lleugera d'afixos o l'augment de l'expressivitat per a la configuració de tendències. I per acabar, intentem relacionar alguns dels trets d'innovació amb alguns principis sobre la direccionalitat del canvi lingüístic.

2. L'anàlisi de la neologia verbal: antecedents

Les publicacions sobre neologia organitzen les dades segons procediments de formació lèxica, costum arrelat en les monografies de diverses llengües (Alves 1990; Guerrero 1997; Adamo & Della Valle 2001) i de llengua catalana (Cabré, Freixa & Solé 2002, Freixa & Solé 2004, Cabré & Estopà 2009 o Cabré, Domènech & Estopà 2014). La morfologia lèxica és a la base de les classificacions de la neologia per tal com hi verifiquem el grau de productivitat i de disponibilitat de regles i morfemes. Disposem, doncs, de dades sobre creació de nous verbs, però distribuïdes en cada un dels epígrafs de descripció, i entremig de noms i adjectius neològics, més nombrosos.

Tot coincidint amb la necessitat de revisar els criteris de classificació (Cabré 2009), han començat a aparèixer treballs centrats en alguna categoria gramatical concreta. Pel que fa als verbs catalans, a més de revisions generals com la de Lorente (2013), cal destacar monografies específiques sobre el règim sintàctic de les noves unitats verbals de Ginebra & Rull (2010) i sobre processos de formació específics per als verbs, com el treball de Ginebra (2009) sobre els verbs prefixats amb *auto-*, el de Bernal (2007) sobre els verbs prefixats amb *a-* i *en-*, o el d'Antònia Blanco (2012) sobre la neologia semàntica verbal.

Les gramàtiques i els treballs sobre neologia comparteixen la idea que el procediment de formació lèxica més productiu és la sufixació (Domènech, López & Morales 2009:70), no només per la quantitat d'unitats sinó també perquè genera unitats de totes les categories lèxiques i per la disponibilitat d'afixos variats i de regles que s'apliquen a bases molt diverses. L'anàlisi de les dades neològiques referides a verbs ens permet albirar que els nous verbs sufixats detectats no són els més nombrosos ni tampoc els més variats. Cal revisar, doncs, quin és avui el procediment més productiu per formar nous verbs.

Abans, però, sembla pertinent preguntar-nos si la creació verbal és significativa o no. Dit d'una altra manera, ens convé saber si, fora dels casos d'interferència lèxica o de variants no documentades en diccionaris, la llengua catalana genera verbs nous i de quina mena. En anàlisis anteriors ja es destacava que actualment la prefixació té valor intensificador i parcialment recategoritzador (*arxiesmentar*, *hiperanunciar*), que la sufixació genera tant verbs transitius causatius de canvi (*infantilitzar*, *ressetejar*) com d'altres formes menys predictibles (*pujolejar*, *tutoritzar*, *googlejar*), o que la conversió selecciona bases eventives (*explosionar*, *biopsiar*). Per altra banda, les principals

novetats sintàctiques ens remeten a alternances causatiu-inacusatiu (*aflorar* en castellà), transitiu-intransitiu (*bombardejar*), acusatiu-datiu (*preocupar-lo/preocupar-li*) o casos de passivització de verbs intransitius (*polemitzar-se*).

Una de les qüestions rellevants que hem de tenir en compte és el grau de neologicitat que podem assignar als neologismes verbals. A banda d'aplicar filtres documentals complementaris als filtres lexicogràfics habituals per afinar els resultats (Estopà 2009:45-47), s'usen criteris relacionats amb l'estructura interna, com el grau de predictibilitat dels neologismes documentats o el caràcter neològic de la base lèxica a partir de la qual s'ha creat una paraula nova (Cabrè 2009:205). En aquesta línia, Ginebra (2015) proposa que l'etiqueta de *neologisme sintàctic* es reservi per a les variants de règim que no es corresponen amb cap altre procediment de formació ni amb un canvi semàntic, i que no se'ls consideri veritables neologismes lèxics, sinó simplement alternances de recció. A Lorente (2013) s'han esporgat els candidats a neologismes verbals del període de 2007 a 2011 i s'hi han apuntat una sèrie de condicions morfològiques, sintàctiques i semanticopragnmàtiques que ens permeten establir una gradació des de formes més predictibles i menys neològiques fins a formes menys predictibles i més neològiques, que reprendrem en l'anàlisi qualitatiu de l'apartat 5.

3. Els neologismes verbals analitzats: dades quantitatives

Durant el període de 2010 a 2014, s'han registrat al Banc de dades de l'Observatori de Neologia un total de 1421 lemes verbals, 16 dels quals els trobem repetits en fonts orals i fonts escrites, com observem a la taula 1.

Taula 1. Neologismes verbals, 2010-2014

Fonts orals	241
Fonts escrites	1180
Total	1421

Pel que fa a la rellevància de la neologia verbal dins del conjunt de la creació neològica en llengua catalana, hem pogut comprovar que els verbs registrats en el període analitzat equivalen aproximadament a un 10% del total de neologismes, com reflectim a

la taula 2. Si tenim en compte que els diccionaris generals inclouen entre un 8 i un 12% d'entrades de categoria verbal, les dades neològiques semblen força ajustades.

Taula 2. Percentatge de neologismes verbals, 2010-2014

2010-14	Orals	Escrits	Totals	Percentatge
Adjectius	349	3367	3716	0,24
Substantius	1446	8886	10332	0,67
Verbs	241	1180	1421	0,09
Totals	2036	13433	15469	1,00

El nombre de verbs neològics detectats és, a més, similar al del període anterior de 2005 a 2009, en què es van registrar 1703 nous verbs al banc de dades de l'Observatori de Neologia. Com que la documentació de neologismes és acumulativa, de manera que malgrat que un neologisme ja s'hagi incorporat al banc se'n continua registrant l'ús a partir de nous contextos, hem volgut veure quina novetat real tenim en aquest període respecte de l'anterior: dels 1421 nous verbs del període 2010-2014, han estat documentats per primera vegada 957 lemes.

4. Els processos de formació dels verbs neològics: dades quantitatives

Les consultes realitzades sobre els 1421 verbs del període 2010-2014 per tipus de neologisme o procés de formació han donat com a resultat la distribució de lemes que es detalla a la taula 3 i en el gràfic de la figura 1. Hi podem observar que la prefixació és el procediment que ens ofereix més lemes verbals diferents (una tercera part del total) i que els neologismes semàntics i els manlleus ocupen la segona i la tercera posicions respectivament. En qualsevol cas, el procés de formació considerat el més productiu en gramàtiques i estudis neològics, la sufixació, passa a ser una opció minoritària per a la creació verbal, amb un 13% del total.

Taula 3. Neologismes verbals per processos de formació, 2010-2014

Manlleus	212
----------	-----

Composició	136
Prefixació	441
Sufixació	186
Conversió	82
Sintagmació	10
Semàntics	266
Sintàctics	56
Altres	32
Totals	1421

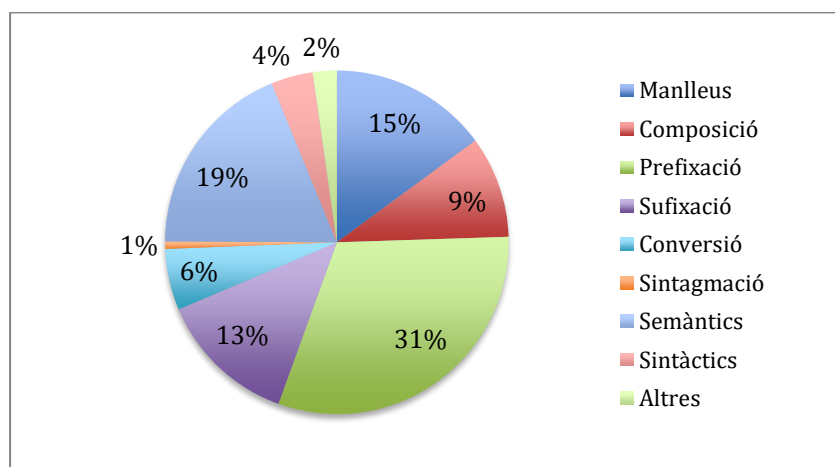

Figura 1. Neologismes verbals, 2010-2014

La distribució no varia gaire si ens fixem en les dades de fonts orals i escrites per separat (figures 2 i 3). La neologia semàntica, la composició, la sufixació i la resta de tipus menys productius presenten resultats molt semblants, amb dos punts com a diferència màxima. On hi ha resultats quantitativament més dissemblants és en els manlleus i en la prefixació, els tipus més nombrosos globalment. Això ens confirma la necessitat d'aprofundir encara més en el grau de neologicitat que puguin presentar uns i altres.

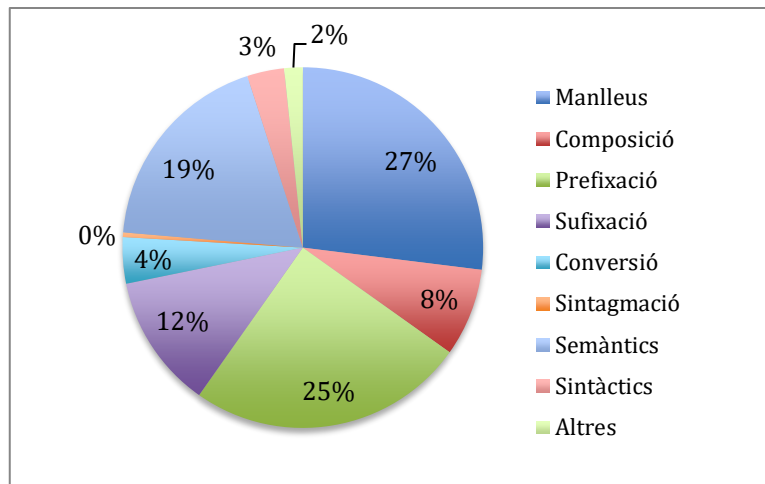

Figura 2. Neologismes de fonts orals, 2010-2014

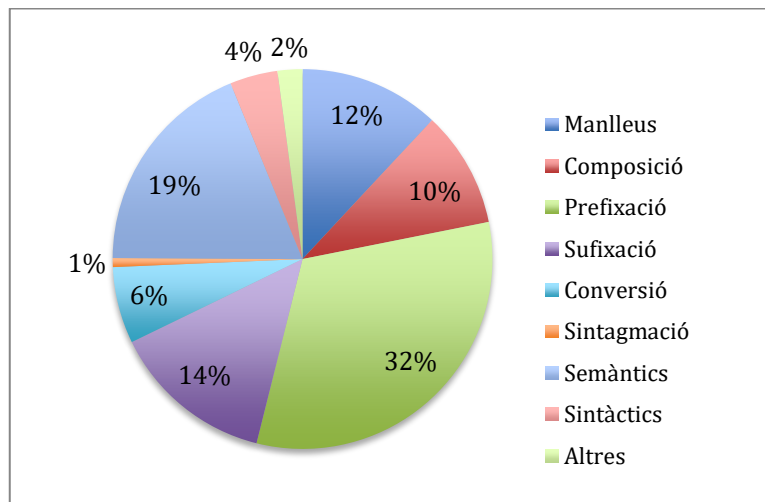

Figura 3. Neologismes de fonts escrites, 2010-2014

5. Anàlisi qualitativa dels verbs neològics 2010-2014

D'entrada, fixem-nos en els casos menors. Cal ressaltar el caràcter residual del procediment de truncació, limitat al cas de *mullar-se* com a abreujament eufemístic de l'expressió *mullar-se el cul* i al de l'acronímia *escriviure*, que remet al nom d'una activitat institucional.

Els 21 verbs etiquetats com a neologismes per variació, a banda d'errors de transcripció ortogràfica, no es poden considerar neològics sinó variants geolèctals documentades en filtres complementaris, amb l'única excepció del verb *okupar*, que ja

identificàvem a Lorente (2013:281-282) com a variant ortogràfica pragmàticament condicionada.

Els deu candidats a neologismes sintagmàtics del període 2010-2014 inclouen locucions verbals, del tipus *donar el sus* o *tirar la canya*, i concurrències lèxiques, com *trencar el servei* o *signar el gol* de l'àmbit dels esports. Totes són expressions documentades en filtres complementaris, ja que lògicament en aquest tipus de neologia el filtre lexicogràfic no fa gaire servei.

D'acord amb el plantejament de Ginebra (2015), confirmem que gairebé tots els lemes tipificats com a neologismes sintàctics del període analitzat no serien veritables neologismes lèxics, per tal com són variants sintàctiques completament predictibles, sense canvi de significat, tal com es recull en la taula 4.

Taula 4. Lemes tipificats com a variants sintàctiques predictibles 2010-2014

Variants sintàctiques	Exemples
Pronominals reflexives de verbs transitius	<i>Actualitzar-se, foguejar-se, rearmar-se, registrar-se</i>
Pronominals recíproques de verbs transitius	<i>Fusionar-se, interrelacionar-se</i>
Passives pronominals de verbs transitius	<i>Amortitzar-se, connectar-se, personalitzar-se</i>
Pronominals reflexius de verbs transitius de moviment	<i>Posicionar-se, traslladar-se, ubicar-se</i>
Incoatives pronominals de verbs transitius	<i>Difractar-se, vertebrar-se</i>
Ús intransitiu (absolut) de verbs transitius	<i>Criminalitzar, desusar, desgastar, incendiar, retallar</i>
Transitives causatives de verbs pronominals o intransitius	<i>Innivar, transvertir, revertir</i>

En canvi, hi documentem cinc casos etiquetats com a variants sintàctiques que comporten un canvi de significat, o en tot cas un significat no ressenyat en filtres lexicogràfics, que podrien ser considerats també simples interferències del castellà:

picotejar (en el sentit de ‘menjar’), *rebotar-se* (en el sentit d’‘enfadar-se’), *burlar* transitiu (en el sentit d’‘esquivar’), *abanderar* (en el sentit de ‘liderar’ o ‘embolicar-se amb la bandera’) o *gratar* de règim preposicional en sentit figurat. També hi trobem l’exemple de *recórrer* en dret (un cas gens nou), sense canvi de significat, i que respon al patró de l’alternança menys productiva entre una variant transitiva i una variant intransitiva de règim preposicional.

5.1. Manlleus

Els manlleus representen el 15% dels registres neològics del període 2010-2014. Que les fonts orals i escrites de l’Observatori de Neologia siguin mitjans de comunicació en condiciona els àmbits d’especialitat (economia, tecnologia de consum, esports) i les llengües d’origen, amb una limitació molt clara cap al castellà i l’anglès, i exemples escassos del francès.

Els pocs neologismes d’origen francòfon pertanyen als sectors de l’automoció (*gripar*, *demarrar*) i de la cuina (*potxar*), a banda d’una interferència documentada a la premsa de la Catalunya del Nord (*amillorar*).

L’entrada de neologismes d’origen anglòfon no és gaire més abundant. Majoritàriament es relacionen amb el món de les tecnologies de consum, com *crackejar/craquejar*, *computeritzar*, *facebookejar*, *hackejar*, *samplejar*, *twitejar/twittejar*; amb altres exemples esparsos del comerç, la política, la cultura o l’esport (*customitzar*, *mitinguejar*, *performar*, *surfejar*) i un cas d’ús figurat, com el reproduït en l’exemple (1). Alguns manlleus etiquetats com a verbs només presenten usos nominals o adjectius en context, com en l’exemple (2). Amb aquestes dades no podem mantenir el tòpic que els mitjans de comunicació són una entrada natural i constant d’anglicismes, ja que es tracta d’una quantitat reduïda d’exemples, molt focalitzats temàticament, i repetits en períodes anteriors.

- (1) *tunejar-se* v pron, cva, AME, Català, Manual
*Aquest Cap d'Any, després de *tunejar-se* la cara a consciència, van posar a les seues mans retransmetre les campanades per a la cadena de Fuencarral.*
- (2) *coaching* v tr, ME, Català, Buscaneo

*Tot el procés es farà amb la metodologia *coaching*, en la qual es genera un procés.*

El gruix dels manlleus documentats, en canvi, provenen del castellà. La revisió acurada de les fitxes registrades per als 193 manlleus adaptats i no adaptats del castellà dóna com a resultat que, fora de la novetat denominativa *escrachear*, tots són interferències, algunes ben antigues, totes evitables perquè disposem de denominacions pròpies per als mateixos significats. Dit això, convé preveure quina motivació du els parlants a introduir la interferència. A partir de les dades del període, que confirmen l'anàlisi presentat a Lorente (2013), s'albiren tres escenaris de motivació:

Taula 5. Motivacions de la interferència

Manca de competència en llengua catalana	<i>Abarcar, abogar, abonar, apoiar, exprimir, financiar, immiscuir-se, incautar, medir, mermar, moldejar, otorgar, pitar, ralentir, refrendar, sublevar</i>
Cerca d'expressivitat en registre col·loquial	<i>Aborregar-se, amariconar, atontar, currar, despilotar, despotricar, fardar, forrar-se, gafar, liar, molar, palmar, piropajar, tronchar-se, xoriçar</i>
Manca de formes verbals monolèxiques relacionades amb bases nominals	<i>Adecentar, afamar, primar, repostar, rotar</i>

El coneixement escàs del vocabulari s'acaba reflectint en els mitjans, malgrat la revisió lingüística que s'aplica a la premsa escrita; de manera que, si eliminem aquestes interferències simples, els manlleus del castellà queden reduïts a la meitat. Hem optat per distingir les interferències motivades per error de les interferències expressives perquè, encara que no deixen de ser interferències en un context de diglòssia, hi ha una tendència, molt marcada i documentada de ben antic, de cercar l'expressivitat mitjançant l'ús d'un altre codi, sobretot en els registres col·loquial i vulgar, i perquè si cal combatre-la convé fer-ho específicament.

Hi ha, tanmateix, una sèrie d'exemples en què cal aturar-se per tal com els parlants els introdueixen perquè els equivalents catalans respectius no són verbs

monolèxics, sinó estructures sintagmàtiques. El portal *És a dir* en recull un parell: *repostar*, en l'àmbit dels esports del motor, i *primar*, en el sentit de concedir una prima. Els diccionaris catalans incorporen els sentits negatius de *difamar*, *infamar*, *malfamar*, però no ofereixen cap verb del mateix patró que signifiqui 'adquirir fama' o 'fer-se un nom'. Una cosa similar succeeix amb adjectius com *decent*, sense verbs morfològicament vinculats per expressar el canvi d'estat. El cas de *rotar* ens acosta als verbs construïts per conversió, ja que els parlants el correlacionen amb el substantiu *rotació* i amb el seu significat específic, mentre que aparellen *rodar* amb *roda* i *rodament*.

5.2. Composició

Malgrat que els 136 neologismes verbals formats per composició suposen un percentatge prou interessant sobre el total de neologismes del període, convé separar les formes prefixades amb *auto-* (80%) de la resta de compostos (20%).

En general, els verbs formats per composició s'han documentat en fonts escrites, amb data posterior a la documentació de la variant nominal, i pertanyen a àmbits especialitzats. En són exemples rellevants: *afroarrissar*, *betabloquejar*, *crioconservar*, *ecoetiquetar*, *geolocalitzar*, *georeferenciar*, *immunosuprimir*, *radiomarcjar*, *radiotelevisar*, *teleprogramar*, *teletransportar*, *turboalimentar*. Tots són verbs de la primera conjugació i de règim transitiu, per bé que molts dels contextos documenten formes de participi de present o de passat (funció adjectiva): *pentinat afroarrisat*, *fàrmacs betabloquejanst*, *oècits crioconservats*, *producte ecoetiquetat*, *piulades geolocalitzades*, *entrevista radiotelevisada*. Els contextos amb formes personals són escassos, però demostren que són verbs formats sobre una base verbal preexistent i la prefixació d'un formant culte que funciona com a complement, per expressar una tècnica o un instrument. El verb compost no canvia de règim sintàctic i el formant prefixat limita el significat de la base, com mostren els exemples (3-5).

- (3) *geolocalitzar* v tr, FCULT, Català, Manual
*No hi ha presumció de privacitat regalada, en cas de dubte et controlen, et *geolocalitzen*, saben què compres, on viatges, des d'on tuiteges (...).*
- (4) *georeferenciar* v tr, FCULT, Català, Buscanejo

*Una de les propostes de l'empresa és la instal·lació d'un sistema informàtic que permetrà *georeferenciar* la senyalització que s'estableixi.*

(5) *teletransportar* v tr, FCULT, Català, Manual

*Aquesta interessant comèdia fantàstica *teletransporta* dos germans des del present en color a una sèrie clàssica dels anys 50.*

Ara bé, el 80% dels neologismes verbals per composició respon a la combinació de la forma prefixada *auto-* amb variants pronominals de verbs preexistents. En tots aquests casos, *auto-* ha esdevingut una forma gramaticalitzada, un reforç del valor de reflexivització ja contingut en el pronom feble: *autoabastir-se*, *autoadministrar-se*, *autoaillar-se*, *autoanalitzar-se*, *autoatorgar-se*, *autoatribuir-se*, *autoavaluar-se*, *autobatejar-se*, *autocitar-se*, *autoconstruir-se*, *autocontractar-se*, *autoconvocar-se*, *autodefinir-se*, *autodenominar-se*, *autodescartar-se*, *autoderrotar-se*, *autodeterminar-se*, *autodistribuir-se*, *autoeditar-se*, *autoenganyar-se*, *autoexigir-se*, *autoexiliar-se*, *autoexonerar-se*, *autoformar-se*, *autogenerar-se*, *autoimposar-se*, *autoinculpar-se*, *autoinfligir-se*, *autointervenir-se*, *autoinvestigar-se*, *autojustificar-se*, *autolimitar-se*, *automarginar-se*, *autoocupar-se*, *autoorganitzar-se*, *autoproclamar-se*, *autoproduir-se*, *autoproveir-se*, *autopublicar-se*, *autopublicitar-se*, *autoqualificar-se*, *autoregular-se*, *autorealitzar-se*, *autoretratar-se*, *autosacrificar-se*, *autosegrestar-se*, *autosepultar-se*. Els verbs derivats no canvien el significat ni el comportament sintàctic de base, únicament reforcen la relació de reflexivitat, raó per la qual seria preferible classificar-los com a verbs prefixats i no com a compostos.

La composició verbal no es manifesta, doncs, com un procés productiu ja que els pocs lemes nous es concentren en un únic model sintacticosemàntic, en què un complement adjunt d'instrument o de mode s'incorporaria com a forma prefixada, sense modificar el règim sintàctic de la base. En canvi, la prefixació amb *auto-* sí que respon a la noció de productivitat lèxica de Corbin (1987:177-178), a partir dels factors de regularitat de la regla, disponibilitat de l'afix i rendibilitat o aplicabilitat en bases diverses.

5.3. *Prefixació*

La prefixació és, de lluny, el procés de formació més eficient en la neologia verbal, pel que fa al nombre i als tipus de prefixos (disponibilitat). Els més recurrents, a banda de la

forma *auto-*, que hem comentat en l'apartat anterior, són els prefixos tòpics amb valor intensificador (*hiper-, sobre-, super-, infra-, semi- sub-*) i els prefixos àtons *co-, in-, pre- i re-*, cosa que ens fa reflexionar sobre el paper limitat dels filtres lexicogràfics en aquests casos, ja que els diccionaris no solen incorporar en la nomenclatura unitats lèxiques derivades de caràcter expressiu o de significat regular, que són perfectament predictibles.

Taula 6. Neologismes prefixats predictibles, 2010-2014

Prefixos tòpics	Intensificadors	Positius	<i>hiperconnectar, hipersubvencionar, sobredelegar, sobrefacturar, supermatisar, supermotivar, superprotegir</i>
		Negatius	<i>infraempresar, infrafinançar, malmenjar, malocupar, malprogramar, semiassistir, semitolerar</i>
	Diversos		<i>antiestimular, contraargumentar, contraprogramar, neocolonitzar</i>
	Multiplicadors		<i>polimedica, multipremiar</i>
Prefixos àtons	Cooperatius		<i>cocomissariar, coescriure, cofinançar, cogestionar, copatronejar, corealitzar, cosignar</i>
	Iteratius		<i>reaprendre, reenviar, refinançar, reintroduir, visitar</i>
	Negatius / retrocés		<i>desacomplexar, descatalogar, descontaminar, descoordinar, desencriptar, desestressar, desimputar, deslegitimar; inconfessar, indemostrar, indignificar</i>
	Temporals		<i>preadjudicar, preescalfar, preinscriure, prejubilar</i>

Una de les constatacions de la revisió de les dades és la limitació de la prefixació als casos predictibles, a partir d'afixos valoratius o que afegixen un matís significatiu al significat de la base. Aquests prefixos, com era de preveure, no modifiquen el

comportament sintàctic ni la classe semàntica dels verbs, que en tots els contextos són verbs agentius. Aquests trets condicionen la percepció de neologicitat baixa dels neologismes documentats.

5.4. Sufixació

Sembla que la distància entre el sufix més productiu *-itzar* i la resta va augmentant (Lorente & Cantero 2015:33), tal com reflectim a la figura 4 i a la taula 7.

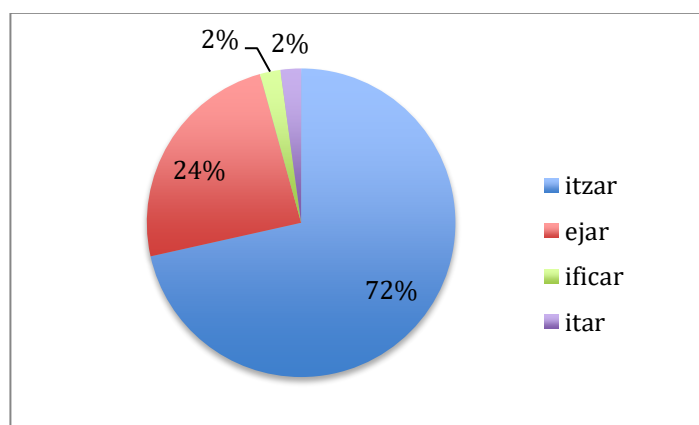

Figura 4. Neologismes per sufixació 2010-2014

Taula 7. Distribució dels neologismes verbals sufixats, 2010-2014

<i>-itzar</i>	Bases nominals	<i>catastrofitzar, futbolitzar, monitoritzar, tabuitzar, texturitzar</i>
	Bases adjectives	<i>comarcalitzar, estacionalitzar, externalitzar, federalitzar, genitalitzar, internalitzar, judicialitzar, positivitzar, sexualitzar, verticalitzar, visibilitzar</i>
	Bases onomàstiques	<i>andorranitzar, colombianitzar</i>
<i>-ejar</i>	Bases manlleus	<i>crackejar, hackejar, resetejar, samplejar, surfejar, twittejar</i>
	Bases onomàstiques	<i>borbonejar, camillerejar, pujolejar, sagarrejar,</i>
<i>-ificar</i>	Base adjectiva	<i>cronificar</i> (en el sentit de 'fer esdevenir crònic')

Mentre que els verbs sufixats amb *-ejar* poden ser transitius o intransitius, els verbs més nombrosos, els sufixats amb *-itzar*, són tots transitius, fora de dues excepcions: *empatitzar* (de règim) i *gestualitzar* (intransitiu).

5.5. Conversió

Tot i que la conversió no presenta quantitats gaire espectaculars respecte del total és, juntament amb la sufixació, el procediment de formació amb un grau més alt de neologicitat, perquè genera nous verbs que completen el paradigma lèxic dels substantius de significat eventiu, que en són les bases. La disponibilitat de bases nominals per a la conversió es reflecteix a la taula 8, pel que fa al caràcter eventiu, i a la figura 5, pel que fa a la morfologia

Taula 8. Distribució de la neologia verbal per conversió, 2010-2014

Bases eventives sufixades	<i>decepcionar, disseccionar, eclosionar, ficcionar, implosionar, infusionar, liposuccionar, tensionar, transaccionar, versionar</i>
Bases eventives prefixades	<i>autocensurar-se, autogovernar-se, autolesionar-se</i>
Altres bases eventives	<i>ecografiar, orgasmar, pantomimar, serigrafiar, subsidiar, vivenciar</i>
Bases agentives	<i>comissariar, locutar</i>
Bases resultatives	<i>cronicar, fabular, pautar, perimetrar, prosar</i>
Bases no eventives	<i>frigorificar, hormonar, pixelar</i>

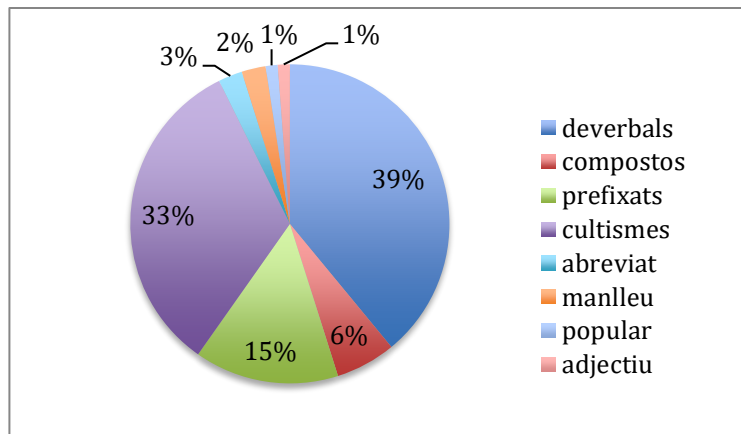

Figura 5. Neologismes per conversió, 2010-2014

Convé destacar que en tots els contextos documentats els verbs formats per conversió són agentius, que hi predominen els transitius i que, a banda dels casos en què no disposàvem de verbs monolèxics relacionats amb el paradigma lexemàtic, n'hi ha que ens ofereixen dobles verbals, del tipus *explotar / explosionar*. Com apuntàvem a Lorente (2013:288), “els parlants ja no relacionem els significats de *dissecció, ficció, versió* amb els verbs polisèmics *dissecar, fingir, versar*” i els nous verbs serveixen per completar paradigmes, per distingir usos especialitzats, per substituir expressions sintagmàtiques i per imposar el comportament preferent de verbs transitius causatius de canvi.

5.6. Neologismes verbals semàntics

La revisió manual dels 389 contextos dels 266 neologismes verbals semàntics del període 2010-2014 ens mostra que tots els casos, amb una única excepció, representen sentits figurats del significat bàsic registrat en els filtres lexicogràfics: *agenollar-se, aixoplugar, alliberar, amanir, amputar, aterrar, ballar, bordar, cuinar, ensucrar, esponjar, hipotecar, pilotar, refregir, retallar*, entre molts altres. Alguns dels verbs són usats exclusivament en el discurs periodístic d'esports: *afusellar, anotar, apallissar, foradar o punxar*. Uns quants casos ens remeten a la interferència del castellà, perquè el sentit figurat ja apareix en diccionaris de referència del castellà, como *disparar*, en el sentit d'“apujar”, o *albergar*, “en el sentit d'incloure”.

L'única excepció, que ens aporta un significat específic, és el verb *girar* en el sentit de ‘fer una gira musical o teatral’.

6. Canvi lingüístic i tendències en neologia verbal

Després d'haver analitzat les dades sobre neologia verbal del període 2010-2014 i d'haver confirmat que les tendències observades ja s'apuntaven en períodes anteriors, en aquest apartat volem comprovar si aquestes tendències es poden correlacionar amb alguns dels principis o de les direccionalitats establertes en l'estudi del canvi lingüístic.

En aquest sentit, primer, una part de les dades s'ajusta clarament a la idea que els canvis socials condicionen el canvi lingüístic (Bybee 1994, 2010; Hopper & Traugott 2003). Molts dels exemples de formes prefixades amb *auto-* (*autoocupar-se*, *autoproveir-se*), *co-* (*cogestionar*, *cofinançar*) i *re-* (*reaprendre*, *refinançar*) ens remetent a contextos socials de crisi econòmica i de renovació dels models d'intercanvi laboral; i la profusió de verbs agentius i reflexius reflecteixen tendències culturals de promoció de l'individualisme.

Tot i que no podem contrastar-ho amb altres gèneres perquè les dades de l'Observatori de Neologia provenen de la premsa oral i escrita, la concentració de solucions (proliferació de sufixats en *-itzar* o de prefixats en *auto-*), que es va incrementant en els períodes analitzats, reforçaria un segon principi basat en la idea que la difusió del canvi es produeix fonamentalment en gèneres discursius concrets (Bybee 2000, 2010).

Un altre dels principis establerts en l'estudi del canvi, el tercer, és que els processos de gramaticalització es donen en condicions de regularitat, productivitat i transparència (Bybee 1994). Això explicaria el camí del formant *auto-* cap a la prefixació amb valor reflexiu. A més, aquesta direccionalitat queda reforçada pel caràcter menys predictable de la composició respecte de la prefixació (Bybee 2000). El concepte de gramaticalització menor (Hopper & Traugott 2003) estaria relacionat també amb el canvi de significació dels prefixos locals cap a la funció intensificadora (*supermotivar*, *hiperconnectar*, *sobredelegar*).

Tanmateix, els neologismes verbals ens ofereixen una tendència que entraria en contradicció amb el principi del canvi lingüístic d'evitar la redundància. Caldria explicar, doncs, per què prolifera l'ús del prefix *auto-* com a marca de reflexivitat de verbs que ja la duen en el pronom feble. Aparentment no sembla que hi hagi una pèrdua de la identificació de la marca reflexiva amb el pronom feble, sinó que més aviat es tractaria de la necessitat de reforçar-ne la idea de manera redundant, en alguns casos, i de completar el paradigma lèxic amb verbs formats a partir de substantius prefixats amb

auto-, en altres casos. En canvi, la producció de doblats verbals (*cronificar / cronicar, versionar / versar, prosificar / prosar*) sí que evitaria la redundància gràcies a la distribució de significats.

7. Conclusions

L'actualització de les dades sobre neologia verbal en llengua catalana del període 2010-2014 ens ha confirmat les tendències que ja observàvem en períodes anteriors. Pel que fa a la productivitat dels processos de formació de mots, sembla que la prefixació, el canvi semàntic i els manlleus són els més productius pel nombre de lemes diferents documentats. Tot i amb això, si descomptem dels manlleus les interferències innecessàries del castellà, si separem dels prefixats els valoratius o intensificadors i si considerem el sentit figurat com un canvi semàntic menys neològic, els resultats canvien del tot i els processos més prolífics serien la sufixació i la conversió, que estarien orientades a la compleció de paradigmes lèxics amb verbs a partir de noms i adjectius.

De tota manera, dins de la noció de productivitat lèxica se sol distingir entre la freqüència de les dades documentades i els paràmetres de disponibilitat de l'afix, regularitat de la regla i rendibilitat (Corbin 1987:177-178). En aquest sentit, podem confirmar que la prefixació és el procés que continua oferint més afixos disponibles, mentre que la sufixació tendeix a reduir cada vegada més la disponibilitat dels sufixos verbalitzadors a favor del sufix *-itzar*.

Pel que fa a la predictibilitat dels nous verbs en relació amb el grau de neologicitat, confirmem la hipòtesi de Ginebra (2015) per tal com totes les variants sintàctiques documentades són alternances previsibles gramaticalment (pronominalitzacions, usos absoluts, causativitzacions). A més, considerem que les dades relacionades amb tota la prefixació, amb la sufixació del sufix *-itzar* a partir de bases adjectives i amb el canvi semàntic (sentit figurat) reforcen la correlació [més predictable = menys neològic], cosa que reserva un grau més alt de neologicitat per als processos menys freqüents de composició, sufixació i conversió.

Tot i les limitacions d'un treball com aquest, hem volgut aprofitar l'actualització de dades neològiques i les anàlisis corresponents per copsar quins principis del canvi lingüístic podrien explicar certes tendències identificades en neologia, o dit d'una altra manera, si les dades que ens ofereixen els observatoris de neologia podrien

complementar els estudis diacrònics del canvi. Així, hem suggerit que la difusió de la novetat lèxica a través d'un gènere discursiu de gran impacte, com pot ser la premsa, pot tenir un efecte multiplicador, cosa que caldrà contrastar amb l'anàlisi de la neologia en altres gèneres. També hem vist que una part important de la novetat lèxica està directament motivada per canvis socials. I finalment hem posat en relació algunes formacions neològiques amb principis establerts en l'estudi del canvi lingüístic, com ara a) les fases de gramaticalització menor (de la composició cap a la prefixació, de la prefixació significativa cap a l'expressiva) i b) les condicions de regularitat i transparència necessàries per activar el canvi (regularitat de regles en la derivació, uniformització de models en composició o generació de noves unitats verbals per completar o sistematitzar semànticament alguns paradigmes lèxics).

Referències bibliogràfiques

- Adamo, Giovanni & Valeria Della Valle (ed.). 2001. "Neologismi dell'italiano contemporaneo. Analisi di un corpus della stampa quotidiana." *Lexicon Philosophicum. Quaderni di Terminologia filosofica e storia delle idee* 11: 65-109.
- Alves, Ieda. 1990. *Neologismo. Criação lexical*. São Paulo: Atica.
- Bernal, Elisenda. 2007. "Formació de verbs, variants morfològiques i neologismes: entre la genuïtat i el calc." In *Estudis de lingüística i de lingüística aplicada en honor de M. Teresa Cabré Castellví*, Mercè Lorente et al. (eds.), 197-208. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra.
- Bybee, Joan. 1994. "Productivity, Regularity and Fusion: How Language Use Affects the Lexicon". In *Trubetzkoy's orphan: Proceedings of the Montreal roundtable "Morphology: Contemporary responses"*, Rajendra Singh & Richard Desrochers (eds.), 247-269. Amsterdam: John Benjamins.
- . 2000. "Lexical, Morphological and Syntactic Symbolization". In *Morphology: A handbook on inflection and word formation*, Geert Booij, Christian Lehmann, & Joachim Mugdan (eds.), 370-377. Berlin: Walter de Gruyter, vol. I.
- . 2010. *Language, Usage and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blanco, Antònia. 2012. *La neologia semàntica verbal en el català actual. Anàlisi d'un corpus de dades procedents de la premsa*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya. [en línia: <http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/15423/6/ablancoruTFC0612mem%C3%B2ria.pdf>] [consulta: 31/07/2016]
- Cabré, M. Teresa. 2009. "La classificació de neologismes, una tasca complexa." In *Les paraules noves. Criteris per detectar i mesurar els neologismes*, M. Teresa Cabré & Rosa Estopà (eds.), 11-37. Vic / Barcelona: Eumo / Universitat Pompeu Fabra.
- Cabré, M. Teresa, Ona Domènech, & Rosa Estopà (eds). 2014. *Mots nous en català / New Words in Catalan. Una panoràmica geolectal / A diatopic view*. Amsterdam: John Benjamins.

- Cabré, M. Teresa, & Rosa Estopà (eds). 2009. *Les paraules noves. Criteris per detectar i mesurar els neologismes*. Vic / Barcelona, Eumo / Universitat Pompeu Fabra.
- Cabré, M. Teresa, Judit Freixa, & Elisabet Solé (eds). 2002. *Lèxic i neologia*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra.
- Corbin, Danielle. 1987. *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Amsterdam: Max Niemeyer Verlag.
- Domènech, Ona, Sílvia López & Albert Morales. 2009. “Neologismes formats per sufixació.” A *Les paraules noves. Criteris per detectar i mesurar els neologismes*, M. Teresa Cabré & Rosa Estopà (eds.), 67-87. Vic / Barcelona, Eumo / Universitat Pompeu Fabra.
- Estopà, Rosa. 2009. “Neologismes i filtres de neologicitat: aspectes metodològics.” In *Les paraules noves. Criteris per detectar i mesurar els neologismes*, M. Teresa Cabré, & Rosa Estopà (eds.), 39-48. Vic / Barcelona, Eumo / Universitat Pompeu Fabra.
- Freixa, Judit & Elisabet Solé (coord). 2004. *Llengua catalana i neologia*. Barcelona: Meteora.
- Ginebra, Jordi. 2009. “Un cas de neologia lèxica i sintàctica: els verbs formats amb el prefix *auto-*.” In *Noves aproximacions a la fonologia i la morfologia del català. Volum d’homenatge a Max Wheeler*, Maria-Rosa Lloret & Clàudia Pons (eds.), 217-242. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- Ginebra, Jordi. 2015. “Neologia i gramàtica entre el neologisme lèxic i el neologisme sintàctic.” *Caplletra* 59: 137-157.
- Ginebra, Jordi & Xavier Rull. 2010. “Tendències en el règim sintàctic dels neologismes verbals: una aproximació.” In *Actes del I Congrés Internacional de Neologia de les Llengües Romàniques*, M. Teresa Cabré, Ona Domènech, Rosa Estopà, Judit Freixa & Mercè Lorente (eds.), 375-389. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra.
- Guerrero, Gloria. 1997. *Neologismos en el español actual*. Madrid: Arco Libros.
- Hopper, Paul J., & Elizabeth C. Traugott. 2003. *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lorente, Mercè. 2013. “Endreçant neologismes verbals.” In *Qüestions de morfologia flexiva i lèxica del català. Volum d’homenatge a Joaquim Viaplana*, Esteve Clua & Maria-Rosa Lloret (eds.), 279-293. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- Lorente, Mercè & Laura Cantero. 2015. “La neologia per sufixació.” In *La neologia lèxica catalana*, Judit Freixa, Elisenda Bernal & M. Teresa Cabré (eds.), 27-51. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans.